

מראי מקומות - בבא קמא ס'

שלו, וא"כ אינו דומה לזורה ורוח מסייעתו, ואינו אש ופטור (משא"כ אם הי' כבר הרוח שאינה מצוי' בשעה שליכה, אז שפיר חשיב זה מעשיו, ואף אם לא ידע שהי' מלבה, מ"מ הר"ז אדם שמזיק בשוגג למ"ד אשו משום חציו, וחייב).

(ג) **ולבתו הרוח ברוח שאינה מצוי' - ע' בחי' הגר"ח על הרמב"ם** (שכירות ג', ב', ד"ה ונראה) שכ' להוכיח מכאן דמה דאמרי' דאדם מועד לעולם, זהו רק היכא דעושה *הזיק* בשוגג, אונס, וכו', אבל היכא דעושה *המזיק* באונס, כמו דהכא, לא אמרי' בזה דאדם מועד לעולם, וברוח שאינה מצוי' פטור. וע' באבי עזרי (נזק"מ י"ד, ט"ו) שהעיר על הגר"ח, מה ראי' שייך להביא מאש, הרי באש, אפי' במקום שיש כאן אש, אם הולך ברוח שאינה מצוי' פטור, ואף דאשו משום חציו, אע"כ צ"ל דהיכא דאין האש הולך אלא ע"י רוח שאינה מצוי', אז אי"ז חשיב חציו כלל, וא"כ אם כל עיקר האש נעשה ע"י שנתלבתה ברוח שאינה מצוי', אי"ז נחשב כאילו הוא עשאו (וע"ע מה שהבאנו לעיל מהחזון איש).

(ד) **כי אמרי' זורה ורוח מסייעתו, ה"מ לענין שבת, דמלאכת מחשבת אסרה תורה, אבל הכא, גרמא בעלמא הוא, וכו' - ע' באחיעזר** (ג', ס'), שהביא מש"כ האבן העזר להחמיר בדין גרמא לענין מלאכת שבת, דהיינו ליתן חטיף בתוך רחיים של מים, מהא דסוגיין, דמבואר דאף דגרמא בנוזקין פטור, מ"מ חייב בשבת משום מלאכת מחשבת. והק' האחיעזר, איך שייך להביא ראי' מזורה ורוח מסייעתו, הרי זהו מלאכתו, והוי כמו זורע ואופה וצד, ואיך הביא ראי' להיכא דשייך לעשות המלאכה באופן ישר, בלא גרמא, דאף בכה"ג יהי' חייב. וכ' האחיעזר דלכאור' הראי' הוא מהא דאמרי' כאן דמלאכת מחשבת אסרה תורה, ולא אמרי' דשאני זורה ורוח מסייעתו דזהו עצם המלאכה, וא"כ ע"כ כל היכא דהמלאכה נעשית באופן זה, וזהו מחשבתו, לעשות המלאכה, דחייב כמו זורה

(א) **כגון שליכה מצד א', וליבתה הרוח מצד אחר - פרש"י**, דלא אהני איהו. אולם ע' בתוס' באריכות שכ' דבאמת מיירי שמסייע רוח שלו קצת עם הרוח. ויש לע', לפי רש"י מהו החידוש, הרי מה שעשה לא אהני מידי. וע' בשעורי בקיאות, שכ' שהי' מקום לומר דבאמת מהני, והחידוש הוא דלא חיישינן לזה. עוד מבואר מפרש"י, דמיירי כאן שיש בכח הרוח בעצמו להזיק, ואי"צ ליבוי שלו כלל, ומ"מ היכא דיש בלבוי' כדי ללבותה חייב, ודלא כתוס', דכ' דאי מיירי שיש ברוח כדי ללבותו בלא ליכה שלו, ודאי יהי' פטור, כיון דנמצא שלא עשה כלום, ובעל האש צריך להיות חייב על הכל. וכן נקט הרשב"א, דמיירי בשיש כח בהרוח ללבותו אפי' בלא ליבוי, ולכן הק' דא"כ למה חייב הכל, כיון שיש בלבוי הרוח כדי ללבות, וליהוי כשנים שהביאו האש והעצים ששניהם חייבים (ולא הק' כדברי תוס', שיהי' המלבה פטור לגמרי, ומשמע דס"ל שאין לפוטרו לגמרי, ולכאור' תלוי בסוגיא דמרבה בחבילות לעיל (י:), ע"ש, וע' בהע' בחי' הרשב"א כאן (הוצאת מוה"ק). ותי' הרשב"א דאה"נ, ואולי' בשי' ר' נתן דס"ל דהיכא דליכא לאשתלומי מהאי, משתלם מהאי. א"נ, כיון דכבר בא הרוח בשעת לבוי, ויש בלבוי כדי ללבות, מטילין עליו את הכל, דהו"ל כמביא האש ויש בו כדי לילך ברוח מצוי' (צ"ע כוונתו, וע' בהע' בהוצאת מוה"ק בביאור דבריו).

(ב) **כגון שליכה ברוח מצוי', ולבתו הרוח ברוח שאינה מצוי' - כ' החזון איש** (ב"ק ב', ד') דנראה דלא איירי דבא הרוח אחר שגמר ללבות, דא"כ נמצא דזהו אש שהלך ברוח שאינה מצוי', אלא דמיירי דבשעה שלבה בא הרוח שאינה מצוי', ולא הי' יכול להפסיק ליבוי עד שהשתתף עמו הרוח שאינה מצוי' ולבה, וטעם הפטור נראה שאינו מטעם אונס, דרוח שאינה מצוי' אינו אונס באדם, ולמ"ד אשו משום חציו יש לחייב אף באונס, דהא אדם הוא, אלא הביאור הוא דמה שנצטרף עמו רוח שאינה מצוי', אי"ז נחשב כמעשה

התועלת שילקו כל העולם, אף הם שלא חטאו, בשביל אלו שחטאו. וע"ע ביד דוד, שהעיר דלכאו' לעולם יהי' רשעים בעולם, וא"כ ח"ו לעולם יהי' פורענות (ולהבן יהודיע הנ"ל לק"מ, דהכוונה על העונש של אלו העבירות), וביאר דהעולם נדון בתר רובא, דאם יהי' רוב רשעים בעולם, יהי' פורענות, וא"כ כל אדם צריך לזוהר שלא יחטא, ויכריע כל העולם לכף חוב.

(ח) **ואתם לא תצאו וכו', כיון שניתן הרשות למשחית, אינו מבחין בין צדיקים לרשעים-** העיר הפני יהושע (עמוד ב'), הא מכת בכורות לא הי' ע"י משחית, אלא ע"י הקב"ה בעצמו, ומה שייך לומר כיון שניתן רשות להמשחית. ותי' דמה דאמרי' שלא יצאו איש מפתח ביתו עד בקר, זה לא הי' משום מכת בכורות, דהקב"ה יכול להבחין, אלא משום שהי' לילה, וכמו בכל לילה יש רשות למשחיתים, כמו כן בליל פסח ניתן רשות למשחית (וכמו דמבואר מרש"י על התורה שם). ומה שהי' צריך להזהירם טפי בלילה זו מכל הלילות, היינו משום שאם א' מהן הי' ניוזק, היו המצריים אומרים שמכת בכורות שלט בו, ולכן מפני חילול השם הזהירם טפי. ועפ"ז ביאר הא דהגמ' בעמוד ב' למד הא דלעולם יצא בכי טוב מלילה זו של מכת בכורות, משום שלא הי' בעצם סכנה טפי בלילה זו יותר מכל לילות, וא"כ שפיר למדים דצריך ליכנס ולצאת בכי טוב.

(ט) **א"ל אביי, טיבותא הוא לגבייהו, דכתי' כי מפני רעה נאסף הצדיק- כ' במהרש"א מהדו"ב דודאי גם ר' יוסף ידע קרא זה, אלא שפי' דכוונת הכתוב הוא דע"י אסיפת הצדיק נתכפר העבירה, וממילא לא יבא הרע כלל. ולכך בכה, כשאמר הגמ' דהפורענות מתחיל עם הצדיק, ומ"מ אין מיתתו כפרה, ובא הפורענות על רשעים.**

(י) **רבא בעידן רתחא הוי סכר כוי- פי' בשו"ת רשב"ש (סי' קצ"ה), דהיינו שהי' סובר מה שסברו הרופאים בזה, כי האויר הנכנס מהחלון הוא יותר מזיק, לפי שהוא נכנס דק, והוא נכנס באברים.**

ורוח מסייעתו, ואפי' היכא דשייך לעשותו באו"א, מ"מ הר"ז מלאכת מחשבת וחייב. ואי"ז דומה להא דאמרי' בשבת דגרם כיבוי דפטור בשבת, דזהו משום דנעשה הגרמא באופן מקרי, וזה לא חשיב עשיית מלאכת שבת, אבל באופן שהמלאכה היא תמיד ע"י גרמא, זהו חשוב מלאכת מחשבת. אולם שוב הביא האחייעזר דברי הרא"ש אצלנו (סי' י"א), דכ' דהתם מלאכת מחשבת אסרה תורה, ואע"פ שלא הי' אלא גרמא בעלמא, בהכי חייבה תורה, כיון דמלאכה זו עיקר עשייתה ע"י רוח. וא"כ, לכאו' מבואר דדוקא בזורה, שעיקר עשייתה כן, חייב, אבל לא בשאר מלאכות.

(ה) **אבל קוצים, דהפסד מועט, אימא לא- כ' הים של שלמה (כ"ה) דאע"פ שבמזיק בידים אין חילוק בין רב למעט, מ"מ הכא, דהדליק בתוך שלו, א"כ ה"א דבהפסד מועט לא בעי לזוהר כ"כ, קמ"ל.**

(ו) **לרבות כל בעלי קומה- כ' בחי' הראב"ד** דהחידוש הוא דאע"פ שאין עושין מהן גדיש, כמו ירק, מ"מ חייב עליהן. עוד הביא פי' אחר שהוא לרבות כל בעלי קומה, והוא כלים וכל דבר, שכל דבר יש לו קומה מעט או הרבה, וכ' דכן עיקר נובאמת יש לדון לפי פי' הראשון, מהכ"ת לחייב על כלים ועל בעלי חיים, הרי אין עושין גדיש מהם, וגם אינם חלק של שדה, וצ"ע. וגם צ"ע בדברי רש"י, שכ' לרבות בעלי חיים שיש להם קומה, דלכאו' פשוט הוא שאין כוונתו לבעלי חיים דוקא, דא"כ מהכ"ת לרבות כלים, אע"כ בע"ח לאו דוקא, וצ"ע.

(ז) **אין פורענות בא לעולם אלא בזמן שרשעים בעולם- הק' הבן יהודיע, מאי קמ"ל בזה. ותי' דבא ללמד שאין הפרענות באה לכללות העולם בעבור העבירות, אלא בזמן שהרשעים העושים את העבירות הם עדיין בעולם, ועושים העבירות, אז הפורענות בא לעולם בשבילם. אבל אם כבר מתו או הזקינו אותן הרשעים, ואינם עושים העבירות עוד, לא תבוא פורענות לכללות העולם בעבור עבירות שנעשו כבר. והטעם הוא, דבשלמא אם עדיין עושין העבירות, אז י"ל דפורענות בא לכל העולם, וילקו גם אותן שלא חטאו, כדי לעורר אותן ששימו לב לחפש על עושי רשעה, שישיר המכשולות מביניהם, אבל אם עכשיו אינן עושין העבירות, א"כ מהו**

שהוא אומר. ולכן ביאר דודאי לא מנעו בפועל מלומר, אלא שראה שלא ישמע התלמיד בחשק, מאחר שהענין הי' נגד רצונו, וכיון שלא שמע בחשק, השפיע על רבו שלא הי' יכול עוד לדבר ולגמור הדבר אשר התחיל בטוב (ע"ש באריכות).

(ז) **תצא מעצמה וכו', אמר הקב"ה עלי לשלם וכו'- פי' המהרש"א,** דהיינו דמהקב"ה לא יצא הרע, שהוא תכלית הטוב, אלא החטא גורם להרע, דמביא לסילוק השגחתו, וממילא נעשה הרע. אבל לגבי הטוב, בזה אמר הקב"ה שהוא ישלם הטוב כאילו הי' הוא המבעיר.

(ח) **ויתאוה דוד וכו' מאי קא מיבעיא לי-** פי' הראב"ד דדרש הגמ' מדקאמר מבור בית לחם, משמע דלאו מים ממש קאמר, שאם הי' צמא למים ממש, א"כ כל מים היו טובים לו, אלא על דברי תורה קאמר.

(ט) **מהו להציל עצמו בממון חבירו- כ' תוס'** דשאלת הגמ' הי' אי חייב לשלם או לא כשהציל עצמו מפני פקו"נ (אבל אין השאלה על ההצלה עצמה, דס"ל לתוס' דודאי מותר). אולם מרש"י לא משמע כן, דכ' על קרא דויצילה, דהיינו שלא ישרפוה, כיון דאסור להציל עצמו, וכבר תמה עליו הפרשת דרכים (דרוש י"ט), איך יתכן לומר כן, דבפקו"נ יהי' אסור להציל עצמו בממון חבירו, והניח בקו'. וע' בבנין ציון (קס"ז) דתי' שי' רש"י ע"פ הא דאי' ביומא, דילפי' דפקו"נ דוחה שבת מהא דפקו"נ דוחה עבודה, ועבודה דוחה שבת. וא"כ, י"ל דכמו דאף דמותר לדחות שבת בשביל עבודת התמיד, מ"מ גזל אסור אף בשביל עבודת התמיד, א"כ י"ל דה"ה לענין פקו"נ, דרק העבירות כמו חילול שבת דוחין מפני פקו"נ, אבל לא גזל. למאי דמסקינן דהלימוד הוא מ"וחי בהם", א"כ לכאו' מהכ"ת לומר דגזל אינו דוחה פקו"נ]. **וע"ע ביד דוד שפי' בדעת רש"י,** שהיו יכולים להציל עצמן באו"א, אלא שהי' טירחא גדולה, ולזה שאלו אם צריך לטרוח טירחא מרובה, או אם יכול להציל עצמו בממון חבירו, וע"ז הי' התשובה דבכה"ג אסור להציל עצמו בממון חבירו.

(יא) **רעב בעיר פזר רגליך, שנא' ויהי רעב בארץ וירד אברם מצרימה-** הק' הפני יהושע, כיון שאין הגמ' הביא ראיה על מאברהם אלא היכא דליכא סכנה, וכמבואר לקמן, א"כ מה צריך ראיה לזה, הרי ודאי שצריך ללכת כדי להמלט על נפשו. ותי' שגם באברהם הי' קצת סכנת נפשות משום שרה. עוד תי' דעיקר קרא מייתי על פיזור רגלים שילך עם כל אשר לו למקום השובע, ואין להביא ממקום השובע אל מקום הרעב, ע"ש טעמו, וע"ש מה שהק' מיעקב, שעשה היפוך זה, ומה שתי'.

(יב) **אבל היכא דאיכא ספק נפשות לא, וכו'- הק' המהרש"א,** מהו החידוש בזה, הרי ודאי אין ספק מוציא מידי ודאי, וספק נפשות עדיף מודאי נפשות. ותי' דלא הי' ודאי שהיו מתים אם היו נכנסים לעיר, וא"כ עדיין צריך לימוד דאף במקום סכנה יש להם לצאת משום הרעב.

(יג) **דבר בעיר, אל יהלך אדם באמצע הדרך, וכו'- פי' בשו"ת הרשב"ש (קצ"ה) הענין,** דבשעת הבריאות יש לאדם לאחוז במצוע במאכלו, ובמשקהו, ובמלבושיו, וכו', ללכת בכל הענינים באמצעם, לא ריבוי ולא מיעוט. אבל בימות המגפה צריך להזהר בתכלית השמירה, ושיוסיף בהנהגתו לנקות המותרים, ושלא להרבות במזון, וירבה במנוחה וירחיק יגיעה, וכו', וזהו אל יהלך אדם באמצע הדרכים, וזהו באמת ענין טבעי.

(יד) **דבר בעיר, אל יכנס אדם יחיד לבהכ"נ, שמלאך המות מפקיד שם כליו, וה"מ וכו'- כ' בשו"ת הרשב"ש (קצ"ה) דהענין בזה הוא דכל בהכ"נ שאין מלמדין שם תנוקות ואין מתפללין שם בעשרה ראוי לעונש, וזהו הביאור בהא דמלאך המות מפקיד שם כליו, דהיינו דראוי למיתה.**

(טו) **לימא מר אגדתא- פי' היד דוד, דודאי לא הי' מואס בשמעתתא ח"ו, אלא דקודם דבר הלכה ראוי לומר מילתא דבדיחותא, להכי רצה מילתא דאגדתא תחלה.**

(טז) **ולא שביק מר- תמה ע"ז בבית אהרן, איזה דרך ארץ הוא זה שלא להניח הרב לגמור מה**